

THỰC TRẠNG NHẬN THỨC VỀ GIÁ TRỊ SỐNG CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG THÀNH PHỐ SƠN LA, TỈNH SƠN LA

Lò Thị Vân
Trường Đại học Tây Bắc

Tóm tắt: Giá trị sống chính là nguồn lực quan trọng để hình thành và phát triển nhân cách cũng như đưa ra những quyết định quan trọng trong cuộc sống của mỗi cá nhân. Trang bị cho học sinh giá trị sống là một việc làm hết sức có ý nghĩa và giá trị. Giúp học sinh biến kiến thức thành hành động cụ thể, những thói quen tốt, cách ứng xử phù hợp trước những đòi hỏi của cuộc sống. Thông qua quá trình điều tra bằng phiếu hỏi và các câu trả lời trắc nghiệm của học sinh, chúng tôi nhận thấy học sinh THPT thành phố Sơn La có nhận thức về giá trị sống tương đối tốt, phần lớn các em có nhận thức khá đầy đủ các biểu hiện của từng giá trị sống và khả năng áp dụng tốt để xử lý tình huống. Tuy nhiên, cũng còn nhiều em chưa có khả năng khái quát cao các biểu hiện của giá trị sống, nhiều em còn chưa có thái độ phù hợp và xử lý tình huống chưa triệt để.

Từ khóa: Giá trị sống, nhận thức, giá trị, học sinh trung học phổ thông

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Quá trình nhận thức giá trị sống là một quá trình lâu dài và bền bỉ từ khi còn nhỏ đến khi trưởng thành rồi về già. Lứa tuổi học sinh trung học phổ thông là giai đoạn quan trọng đối với cuộc đời mỗi con người. Giai đoạn này đánh dấu sự trưởng thành trong tâm lý mỗi người. Việc hình thành những nhận thức đúng đắn về giá trị sống cho học sinh trung học phổ thông góp phần quan trọng trong việc xây dựng một nhân cách tốt đẹp trong tương lai.

Nghiên cứu về nhận thức là một vấn đề khoa học hấp dẫn. Nhiều nhà nghiên cứu nước ngoài quan tâm đến vấn đề này ở những khía cạnh khác nhau. Tuy nhiên, tìm hiểu nhận thức về giá trị sống của học sinh THPT là vấn đề mới mẻ, ít có học giả nước ngoài trực tiếp đề cập đến. Điềm qua, chúng tôi thấy nổi lên một số công trình tiêu biểu như: Dainiel Tilman (2009) [1], những giá trị sống của tuổi trẻ. Robert S.Feldman (2003) [2] những điều trọng yếu trong tâm lý học. Nghiên cứu nhận thức về giá trị sống của học sinh THPT sẽ giúp chúng ta thấy được thực trạng giá trị sống của học sinh, những yếu tố ảnh hưởng đến nhận thức về giá trị sống của học sinh. Từ đó đưa ra những biện pháp nhằm nâng cao nhận thức về giá trị sống cho các em là một điều thiết thực trong bối cảnh hiện nay.

2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU

Để tìm hiểu nhận thức về giá trị sống của học sinh Trung học phổ thông (THPT) thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La, chúng tôi xây dựng phiếu điều tra có bố cục chia thành 3 phần:

Phần 1: Những nhận định chung của học sinh THPT về thứ bậc quan trọng của một số giá trị sống; về vai trò và các yếu tố ảnh hưởng đến nhận thức các giá trị sống của các em. Phần này gồm 3 câu hỏi (câu 1,2,3).

Phần 2: Nhận thức về khái niệm của một số giá trị sống quan trọng bao gồm: định nghĩa, biểu hiện, vai trò của giá trị sống, chúng tôi có 37 câu hỏi từ câu 4 đến câu 40. Các câu hỏi được chia đều cho 7 giá trị, mỗi giá trị 5 câu hỏi (riêng giá trị tôn trọng có 7 câu hỏi).

Giá trị hòa bình: câu 4, 5, 6, 7, 8; Giá trị tôn trọng: câu 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15; Giá trị yêu thương: câu 16, 17, 18, 19, 20; Giá trị hạnh phúc: câu 21, 22, 23, 24, 25; Giá trị khoan dung: câu 26, 27, 28, 29, 30; Giá trị hợp tác: câu 31, 32, 33, 34, 35; Giá trị trung thực: câu 36, 37, 38, 39, 40.

Phần 3: Xử lý các tình huống theo giá trị sống. Để nghiên cứu khả năng vận dụng các tri thức về giá trị sống vào xử lý các tình huống chúng tôi có 21 câu hỏi với 21 tình huống khác nhau để các em chọn phương án giải quyết. Tập trung vào 7 giá trị sống: Hòa bình, Tôn trọng, Yêu thương, Hạnh phúc, Khoan dung, Hợp tác, Trung thực. Giá trị khoan dung: câu 1, 2, 3; Giá trị yêu thương: câu 4, 5, 6; Giá trị tôn trọng: câu

7, 8, 9; Giá trị hòa bình: câu 10, 11, 12; Giá trị hợp tác: câu 13, 14, 15; Giá trị trung thực: câu 16, 17, 18; Giá trị hạnh phúc: câu 19, 20, 21.

* Thang điểm:

Phần 2: Trắc nghiệm tìm hiểu nhận thức về khái niệm của một số giá trị sống (Tổng điểm của toàn bài: 70 điểm)

+ Thang đánh giá mức độ nhận thức giá trị sống:

- 0 điểm – 20 điểm: Chưa đạt – Chưa nắm được những biểu hiện bản chất cũng như không bản chất của các giá trị sống; chưa có thái độ phù hợp về vai trò của các giá trị sống trong đời sống của bản thân và xã hội.

- 20 điểm – 40 điểm: Nhận biết – Đã bước đầu nhận thức được những biểu hiện của các giá trị sống; tuy nhiên chưa khái quát được các dấu hiệu bản chất của các giá trị đó và chưa có thái độ đúng đắn, phù hợp.

- 40 điểm – 60 điểm: Khái quát - Nhận thức đầy đủ các dấu hiệu bản chất cũng như không bản chất của các giá trị sống. Tuy nhiên, có thể có thái độ chưa phù hợp về vai trò của các giá trị sống trong đời sống xã hội, hoặc chưa có khả năng khái quát tốt về khái niệm của các giá trị sống.

- 60 điểm – 70 điểm: Thông hiểu - Nhận thức đầy đủ và khái quát tốt các biểu hiện của giá trị sống. Đồng thời, có thái độ đúng đắn và phù hợp về vai trò của các giá trị sống trong đời sống.

Phần 3: Trắc nghiệm tình huống (Tổng điểm của bài trắc nghiệm: 42 điểm).

Các mức độ:

- 0 điểm – 10 điểm: Chưa đạt – Học sinh tiến hành xử lý các tình huống chưa theo đúng các chuẩn mực đạo đức cũng như các giá trị sống tốt đẹp; chưa có thái độ đúng đắn và phù hợp với giá trị sống.

- 10 điểm – 25 điểm: Trung bình – Xử lý tình huống theo hướng phù hợp với các chuẩn mực đạo đức cũng như các giá trị sống tốt đẹp. Tuy nhiên, có thái độ chưa đúng đắn và cách xử lý tình huống chưa triệt để.

- 25 điểm – 35 điểm: Khá – Có thái độ và cách xử lý tình huống phù hợp với các chuẩn mực đạo đức cũng như các giá trị sống tốt đẹp. Tuy nhiên, lại chưa có được cách xử lý tình huống triệt để.

- 35 điểm – 42 điểm: Xuất sắc – Có cách xử lý tình huống triệt để, có thái độ phù hợp.

(* Thang điểm đánh giá chung toàn phiếu điều tra bao gồm phần 1 và 2) được tổng hợp như sau:

- Mức độ 1 (0 đến 30đ): Chưa đạt – Nhận thức về biểu hiện của các giá trị còn rời rạc và chưa đầy đủ; có thái độ chưa phù hợp với chuẩn mực đạo đức; áp dụng trong việc xử lý các tình huống chưa đúng hướng.

- Mức độ 2 (30 đến 65đ): Nhận biết – Nhận thức được những biểu hiện của các giá trị sống tương đối đầy đủ. Tuy nhiên, chưa có khả năng khái quát cao, chưa có thái độ và áp dụng phù hợp trong các tình huống.

- Mức độ 3 (65 đến 95đ): Thông hiểu – Nhận thức đầy đủ các biểu hiện của các giá trị sống, bước đầu có khả năng khái quát. Tuy nhiên, còn có thái độ chưa thật đúng đắn, áp dụng vào các tình huống thực tế còn chưa thật phù hợp, triệt để. Hoặc trong mức độ này các em có nhận thức còn thiếu sót về một mặt nhất định nào đó và những hiểu biết đó chưa đủ để các em có thể áp dụng và xử lý tốt các tình huống trong thực tế.

- Mức độ 4 (95 đến 112đ): Vận dụng – Học sinh có khả năng nhận biết và khái quát cao các biểu hiện của các giá trị sống; có thái độ phù hợp và cách áp dụng vào xử lý các tình huống triệt để.

Chúng tôi tiến hành khảo sát trên 289 học sinh THPT thuộc 3 khối lớp 10,11,12 trên địa bàn thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La và thu được kết quả dưới đây.

3. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

Nhận thức về sự cần thiết của các giá trị sống đối với bản thân của học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.

Để tiến hành nghiên cứu nhận thức về sự cần thiết của các giá trị sống đối với bản thân học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La, chúng tôi sử dụng phiếu điều tra với câu hỏi 1(Nhận định của học sinh THPT về thứ bậc quan trọng của một số giá trị sống và các lí do ảnh hưởng đến lựa chọn của các em). Trong đó, chúng tôi đưa ra bảng giá trị gồm 12 giá trị sống, yêu cầu học sinh sắp xếp các giá trị đó theo ý kiến của các em. Qua quá trình điều tra chúng tôi thu được những kết quả như sau:

Bảng 1: Điểm trung bình nhận thức về sự cần thiết của các giá trị sống đối với học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.

STT	Các giá trị sống	Điểm TB
1	Hòa bình	10.05
2	Yêu thương	8.36
3	Tôn trọng	7.56
4	Tự do	7.36
5	Hạnh phúc	7.14
6	Đoàn kết	6.93
7	Trung thực	6.58
8	Trách nhiệm	5.71
9	Khoan dung	5.5
10	Khiêm tốn	4.69
11	Giản dị	4.33
12	Hợp tác	4.01

Bảng 2. Mức độ nhận thức giá trị sống của học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La.

Trường	Mức độ	1	2	3	4	Tổng
THPT Tô Hiệu	Số lượng	0	1	44	70	115
	Tỉ lệ (%)	0	0.9	38.3	60.9	100
THPT Chuyên Sơn La	Số lượng	0	3	49	122	174
	Tỉ lệ (%)	0	1.7	28.2	70.1	100
Tổng	Số lượng	0	4	93	192	289
	Tỉ lệ (%)	0	1.4	32.2	66.4	100

Qua bảng số liệu trên chúng tôi nhận thấy: Mức độ nhận thức của học sinh THPT về giá trị sống không đồng đều. Phần lớn học sinh THPT của cả hai trường được tiến hành điều tra có điểm nhận thức giá trị sống thuộc mức độ 4 – mức vận dụng. Có 192 học sinh chiếm 66.4% tổng số học sinh. Điều này cho thấy các em có khả năng nhận biết các biểu hiện, khái quát cao để đưa ra được các định nghĩa phù hợp với các giá trị sống. Đồng thời các em ở mức độ này có thái độ phù hợp và có khả năng áp dụng để xử lý các tình huống khá triệt để.

Mức độ 3 – thông hiểu, khá nhiều học sinh đạt mức độ thông hiểu này, có 93 học sinh chiếm 32,2% tổng số học sinh. Ở mức độ 3 học sinh có nhận thức đầy đủ các biểu hiện và bản chất và không bản chất của các giá trị sống, các em cũng có khả năng khái quát tốt. Tuy nhiên các em còn có thái độ chưa thật đúng đắn, áp dụng vào các tình huống chưa phù hợp và triệt

để. Hoặc một vài giá trị nào đó của các em còn nhận thức chưa thật phù hợp và những nhận thức đó chưa đủ để các em có được những vận dụng đúng đắn trong cuộc sống.

Mức độ 2 – nhận biết có 4 học sinh chiếm 1,4% tổng số học sinh. Đây không phải con số cao nhưng cũng đáng để chúng ta, những nhà giáo dục phải quan tâm. Bởi ở mức độ này

Các em hầu như chưa có được khái niệm đầy đủ về các giá trị sống, những hiểu biết của các em chỉ là những hiểu biết vụn vặt của các giá trị sống, còn khả năng khái quát về khái niệm và những biểu hiện bản chất của nó các em còn chưa nắm rõ. So với lứa tuổi đầu thanh niên, giai đoạn mà các em phát triển khá cao khả năng khái quát các tri thức trong học tập cũng như trong đời sống. Đồng thời, các khái niệm về đạo đức, về giá trị sống được hình thành nếu chỉ dừng lại ở mức độ nhận biết về giá trị sống không thể đảm bảo cho các em phát triển được tự ý thức và thực hiện các hành vi phù hợp với chuẩn mực đạo đức và các giá trị sống tốt đẹp.

Mức độ 1 – chưa biết, không có học sinh nào có điểm trung bình thuộc nhóm này.

So sánh về mức độ nhận thức giá trị sống giữa hai trường chúng tôi nhận thấy:

Cả hai trường đều có tỉ lệ học sinh cao nhất ở mức nhận thức 4 – mức độ vận dụng. Tuy nhiên, trường THPT Chuyên Sơn La có tỉ lệ học sinh đạt mức độ 4 là 70,1% tổng số học sinh (122 học sinh) cao hơn so với trường THPT Tô Hiệu có 60,9% tổng số học sinh (70 học sinh) đạt mức độ 4.

Mức độ 3 – mức độ thông hiểu, trường THPT Tô Hiệu có tỉ lệ học sinh đạt mức độ này là 38,3% tổng số học sinh (44 học sinh) cao hơn so với trường THPT Chuyên Sơn La có 28,2% tổng số học sinh (49 học sinh) đạt mức độ 3.

Điều đó cho thấy cả hai trường học sinh đều có nhiều học sinh nhận thức khá đầy đủ về giá trị sống. Tuy nhiên trường THPT Chuyên Sơn La có nhận thức tốt hơn, đầy đủ hơn, đồng thời có khả năng vận dụng tốt những kiến thức về giá trị sống vào xử lý các tình huống ứng xử trong cuộc sống so với các em trường THPT Tô Hiệu. Do các em trường THPT Chuyên Sơn La có nhiều điều kiện học tập tốt hơn, các em lại dễ dàng được tiếp cận phương tiện thông tin đại chúng. Những điều kiện tốt đó là tiền đề

cho các em có được nhận thức tốt và đứng đắn về giá trị sống. Các mối quan hệ xã hội trong môi trường thành thị của các em sớm được mở rộng cũng là điều kiện thuận lợi để các em rèn luyện cách ứng xử trong cuộc sống hàng ngày theo các giá trị sống tốt đẹp.

Tuy nhiên, ở mức độ 2 - mức độ nhận biết, trường THPT Chuyên Sơn La lại có nhiều học sinh ở mức độ này hơn trường THPT Tô Hiệu. Trường THPT Chuyên Sơn La có 3 học sinh chiếm 1,7% tổng số học sinh của trường, còn trường THPT Tô Hiệu có 1 học sinh chiếm 0,9% tổng số học sinh của trường. Đây là mức độ đáng báo động đối với học sinh. Học sinh trường THPT Chuyên Sơn La chủ yếu sống trong khu vực đô thị, khi điều kiện vật chất tốt và các mối quan hệ xã hội rộng, ngoài việc phát triển nhận thức của các em về giá trị sống nó cũng là “con dao hai lưỡi” khi các em còn non nớt trong việc chất lọc thông tin, có thể khiến các em dễ bị hiểu nhầm, hiểu sai về các giá trị sống.

KẾT LUẬN

Phân tích kết quả nghiên cứu biểu hiện mức độ nhận thức giá trị sống của học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La cho thấy: Học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La có nhận thức về giá trị sống tương đối tốt, phần lớn các em có thể nhận thức được khá đầy đủ các biểu hiện của từng giá trị sống, khái quát tốt các khái niệm của các giá trị đó, có thái độ đứng đắn và khả năng áp dụng tốt để xử lý tình huống. Tuy nhiên, cũng còn nhiều em chưa có khả năng khái quát cao các biểu hiện của giá

trị sống, nhiều em còn chưa có thái độ phù hợp và xử lý các tình huống chưa triệt để. Có nhiều yếu tố ảnh hưởng đến nhận thức của học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La về giá trị sống như: yếu tố gia đình, giáo dục, di truyền, môi trường, đặc điểm lứa tuổi...trong đó yếu tố giáo dục đóng một vai trò vô cùng quan trọng trong việc hình thành và phát triển các giá trị sống cho học sinh THPT. Đây là căn cứ thực tiễn để chúng tôi đề xuất các biện pháp nhằm nâng cao nhận thức về giá trị sống cho học sinh THPT thành phố Sơn La, tỉnh Sơn La phù hợp với bối cảnh xã hội hiện nay.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Thanh Bình, 2010. Giáo trình giáo dục kỹ năng sống. NXB Giáo dục Việt Nam.
- [2]. Bộ GD – ĐT – UNICEF, 2003. Tài liệu chương trình “Thực nghiệm giáo dục sống khỏe mạnh và kỹ năng sống cho học sinh trung học cơ sở”.
- [3]. Phan Trọng Ngọ, 2003. Các lý thuyết phát triển tâm lý người. NXB Đại học Sư phạm.
- [4]. Nguyễn Thị Oanh, 2010. Kỹ năng sống cho tuổi vị thành niên. NXB Trẻ, TP. Hồ Chí Minh.
- [5]. Nguyễn Văn Thạc, Mạc Văn Trang, Nguyễn Quang Uẩn, 1995. Giá trị - định hướng giá trị nhân cách và giáo dục giá trị. NXB Đại học Sư phạm.

AWARENESS SITUATION OF LIVING VALUAE OF HIGH SCHOOL STUDENTS AT SON LA CITY, SON LA PROVINCE

Lo Thi Van

Tay Bac University - TBU

Abstract: Life valua is an important resource to form and develop personality as well as make important decisions in the life of each individual. Equipping students with value for life is a very meaningful and valuable jop. Help studdens turn into concrete actions, good habits, and appropriate behavior before the demands of life. Through the process of surveying students questionnaires and multiple choice answes, we find that high school students in Son La City have a relatively good awareness of living values, most of them are fully aware of the manifestations of each living

Keywords: Worth living, awareness, value, high school students.

Ngày nhận bài: 25/9/2020. Ngày nhận đăng: 08/11/2020

Liên lạc: Lò Thị Vân; e-mail: lovan@utb.edu.vn